

PSYKOLOGER I INDSATS
MOD BANDEKRIMINALITET:

**FRYGTEN
ER
ET
VILKÅR
FOR
DEM,
VI
HJÆLPER**

I Odense Kommune er to psykologer i kommunens psykologteam en del af indsatsen mod den bandekriminalitet, der i flere år har været en stor udfordring i kommunen. Psykologerne hjælper både ofre, vidner og pårørende til bandekriminalitet i komplekse forløb, hvor frygt, tabu og bandernes spilleregler, er en del af udfordringen.

Af Anne Randby Toft,
journalist

Opstarten var svær. Rigtig svær. Sådan lyder det fra Kim Juul Larsen, leder af Psykologteamet i Odense Kommune. For samtaler med en psykolog ligger ikke altid lige for, når man har været udsat for en eller anden form for bandekriminalitet eller selv er involveret i en bande og har trådt ved siden af og mærket repressalierne.

I lidt mere end et år har to psykologer i Psykologteamet i Odense Kommune tilbudt gratis og anonym psykologhjælp til ofre, vidner og pårørende til bandekriminalitet. Tilbuddet er forankret i kommunens psykologteam, der yder gratis psykologhjælp til unge i psykisk mistrivsel mellem 13-30 år. Formålet med at have en specifik indsats mod bandekriminalitet her er at forebygge og bekæmpe de psykiske følgevirkninger, der kan komme, når man har været udsat for en banderelateret forbrydelse og har været udsat for fx vold eller trusler eller skal vidne mod et eller flere bandemedlemmer. Samtidig er tilbuddet også til bekymrede pårørende, fx forældre til unge, der er på vej ind i bandemiljøet, med det formål at stoppe fødekæden ind i miljøet.

Tilbuddet er en del af Odense Kommunes strategi 'Nej til bander'. Strategien blev vedtaget i 2017, efter år med stigende bandekriminalitet, vold, opkrævning af beskyttelsespenge og organiseret kriminalitet særligt koncentreret omkring banden *Black Army*. Banden opløste godt nok sig selv i 2017 og lagde rygmærkerne på hylden, men ifølge Kim Juul Larsen opererer medlemmerne stadig – blot i det mere skjulte.

– Det, vi laver, er pionerarbejde, og det er et af den slags projekter, hvor man lægger asfalten, mens man går. Vi har ikke kunnet finde andre lignende tilbud, som vi

har kunnet læne os op ad, så der var ingen nemme manualer at hive ned af hylden andre steder fra. Når man arbejder med bandemiljøet, kender man til exitprogrammerne, som også er en meget vigtig del af indsatsen, men hvordan man arbejder med de psykologiske problemstillinger, det har man ikke så meget erfaring med, forklarer Kim Juul Larsen.

Barrierer på vej mod hjælp

I juni måned, godt et år efter tilbuddets opstart, viste en evaluering, at 12 personer havde fået et samtaleforløb hos en af de to psykologer, der er tilknyttet projektet – i skrivende stund i august er tallet steget til 18 og yderligere et par stykker er på vej ind. Der er ingen aldersgrænse, og indtil nu har aldersspændet været mellem 12-42 år.

Det er primært mænd af anden etnisk herkomst, der tilknyttes tilbuddet, og over halvdelen af dem, der har været i behandling, er ofre for bandekriminalitet – nogle fordi de har været på det forkerte sted på det forkerte tidspunkt, som Kim Juul Larsen udtrykker det. Andre fordi de har været udsat for repressalier, vold eller trusler internt i bandemiljøet eller har forladt miljøet, men stadig er påvirket af fortiden og fx føler sig truet, efter de har vendt banden ryggen. Men at tilbuddet findes, er absolut ikke ensbetydende med, at de, der har brug for hjælpen, finder vej af sig selv. Vejen ud til det anonyme tilbud i Odense SØ er brolagt med barrierer – alene af den årsag, at det handler om bander, hvor det er en del af kodekset, at man ikke sladrer. Undervejs er man derfor også blevet opmærksom på, at de, der skal hjælpes, nærmest skal "føres ind i tilbuddet med en hånd på ryggen", som Kim Juul Larsen forklarer det. Derfor bliver

Frygten fylder rigtig meget, og langt størstedelen føler sig truet på livet og er bange for at blive opsøgt og har måske allerede oplevet at blive truet flere gange. Den frygt skal vi forsøge at arbejde med på trods af, at det er et vilkår for mange af dem, vi hjælper.

de ofte henvist fra andre fagprofessionelle i kommunen. Indtil videre er kun én enkelt kommet på eget initiativ.

– Målet er at etablere en tryghed, så folk selv tør opsøge os. Men det er helt forkert at tro, at man får en pose penge fra politikerne, og så er det bare i gang. Den tryghed, man skal føle for at opsøge os, den har vi arbejdet benhårdt for. Vi har arbejdet os ind i miljøet – både i det forebyggende miljø som fx SSP, skolerne og politiet, men også i sammenhænge tæt på bandemiljøet, hvor vi selv har været inde og lægge det på bordet. Så vi har været ret offensive, siger han.

Maria Baatz Olsen er en af de to psykologer, der er tilknyttet tilbuddet. Hun oplever også, at de, der kommer i tilbuddet, skal overvinde mange barrierer, før de kommer ind ad døren hos Psykologteamet på Børne- og Ungeforvaltningen, hvor tilbuddet holder til.

– Der er rigtig mange ting, der spiller ind, og der er store barrierer for overhovedet at dukke op eller lade sig overtale til at få en indledende samtale hos os. Det er tabubelagt, og mange af dem, der kommer, frygter for livet, hvis de taler over sig. Det er jo en del af bandernes strategi at true folk til tavshed og lægge pres på folk, så de ikke går til politiet eller opsøger hjælp. Helt naturligt kommer man til at tænke, at det nok er bedre og mere sikkert, at man går med det selv, forklarer Maria Baatz Olsen og fortsætter:

– Samtidig er langt størstedelen af dem, vi ser, mænd af anden etnisk herkomst, hvilket også er atypisk i forhold til det almene psykologtilbud. Hos de klienter, vi ser, er der ofte et skisma imellem det at være sårbar og det at være stærk. Det betyder ofte rigtig meget for dem at have et stærkt selvbillede, og vi oplever, at deres selvbillede bliver udfordret af at

have psykiske udfordringer og gå til psykolog, så det er en betydelig barriere i vores arbejde.

Frygten er et vilkår

De, der kommer i tilbuddet, får en visitations-samtale, hvor det afklares, om det giver mening med et samtaleforløb. Tidligere var det også et krav, at man ikke tog stoffer. Det krav har man dog lempet, fordi stofferne er så stor en del af bandemiljøet. Psykologteamet diagnosticerer ikke, men laver en vurdering af symptomerne. De fleste klienter er ifølge Maria Baatz Olsen meget belastede, og en del af ofrene – der ofte samtidig er vidner – har symptomer på angst, Acute Stress Disorder (ASD) og Posttraumatisk Stress Disorder (PTSD). Nogle har oplevet at blive opsøgt derhjemme af bandemedlemmer, fx fordi de skylder penge for stoffer, andre må flytte som konsekvens af trusler, og nogle er helt uden for miljøet, men har været mere tilfældige ofre eller vidner. Nogle bliver så belastede, at de ikke kan eller tør gå i skole, tage ud at handle eller helt har mistet grebet om hverdagen.

– Frygten fylder rigtig meget, og langt størstedelen føler sig truet på livet og er bange for at blive opsøgt og har måske allerede oplevet at blive truet flere gange. Den frygt skal vi forsøge at arbejde med på trods af, at det er et vilkår for mange af dem, vi hjælper. Vi kan ikke fjerne frygten, og nogle gange er den jo reel nok, men vi kan forsøge at hjælpe dem til at genvinde kontrol over eget liv, så de ikke er så begrænsede af at blive presset af bandemiljøet, siger Maria Baatz Olsen og fortsætter:

– I Odense koncentrerer problemerne sig ofte omkring Vollsmose, så de kan faktisk risikere at møde deres gerningsmand på gaden. Det kan være, at den politimæssige opklaring tager tid, og så får det lov at fylde rigtig meget. I Vollsmose er der interne spilleregler, og man passer sine egne sager og skal ikke blande sig i andres sager, for så kan man komme galt afsted. Det er et svært felt at intervenere i, fordi det handler om folks sikkerhed, forklarer Maria Baatz Olsen.

Eksponering med politiet som samarbejdspartner

Alle, der bliver tilbudt et samtaleforløb, får et skræddersyet forløb. Ingen forløb er ens, for ofte er der andre udfordringer end det at være offer,

vidne eller pårørende til bandekriminalitet. Mange er dybt involveret i stofmiljøet, har andre sociale udfordringer, psykiske problemer eller kan være sekundært traumatiserede, fordi deres forældre fx har PTSD på grund af krigstraumer.

– På tværs af alle målgrupper ses et stort behov for stabilitet. Når de kommer her, er deres liv blevet vendt på hovedet af at have været udsat for en hændelse – måske skal de flytte på grund af trusler eller lignende. Så et af vores fokusområder er at skabe struktur i hverdagen og støtte op, så alting i livet ikke vælter på grund af denne hændelse, forklarer Maria Baatz Olsen.

Begge psykologer i tilbuddet er uddannet i Prolonged Exposure, som de henter en del fra i behandlingen.

– Det kan fx være elementer fra eksponering, fordi vi kan se, at en del af de klienter, der kommer, har symptomer, der minder om PTSD. Vores opgave kan i sådanne tilfælde være at skræddersy et forløb ud fra de symptomer, og tilpasse det til den enkelte. Hvis man har været udsat for et overfald i Vollsmose, vil vi fx gradvist bygge en eksponering op. Det kan være, at man skal besøge Vollsmose på et bestemt tidspunkt eller køre forbi gerningsstedet. Vi opfordrer folk til selv at lave deres eksponeringer, fordi det er vigtigt at føle ejerskab og kontrol, og fordi det er en rigtig god måde at inddrage sit netværk, fx forældrene, i processen – men vi tager med, hvis det er nødvendigt, forklarer Maria Baatz Olsen.

Også her er psykologernes tætte samarbejde med politiet afgørende, for man skal ikke lave en eksponeringsøvelse med en klient, der er i reel fare, understreger Maria Baatz Olsen:

– Hvis der ligger en politisag, er politiet rigtig gode til at informere om, hvor sagen står, og om den berørte har noget at frygte, eller om der er kommet ro på. Jeg er imponeret over politiets kendskab til og relationer i miljøet. De kan snakke med toneangivende personer i miljøet og have en nogenlunde fornuftig dialog med dem, som gør, at man som offer fx kan få en fornemmelse af trusselniveauet, eller om en aktuel sag er en del af en større konflikt. Vi samarbejder derfor i høj grad med politiet, så vi kan få hjælp til at afdække, om der er en reel grund til frygt.

Politiet er også en vigtig samarbejdspartner, når det skal afklares, om en hændelse er banderelateret. Efter Black Army har lagt rygmærkerne, er det blevet sværere at identificere:

– Det har jo den konsekvens, at det er sværere at se, om noget har relation til bandemiljøet. Der kan være en formodning om, at det er nogen, der kommer i miljøet, men de bærer ikke rygmærker og kommer ikke i klubhus, og så kan man blive i tvivl. Derfor arbejder vi også med en bred forståelse af bander og går ikke op i, om det fx er hierarkisk opbygget, men mere om det er organiseret.

Der er ofte også et overlap mellem bandemedlemmerne og ofrene for banderelateret kriminalitet, fordi miljøet internt er præget af konflikter, kriminalitet og stoffer. Når det er tilfældet, arbejder man med en bred vifte af indsatser – herunder bl.a. samtaleterapi, misbrugsbehandling og kognitive adfærdsprogrammer, der skal hjælpe og give indsigt i muligheder, problemløsning og moral og ansvar.

– Det er meget komplekst. Selvom det er sjældent, at de stadig er medlemmer af banden, når de kommer her, så betyder det ikke, at vi bare kan arbejde med de hændelser, de har oplevet. Banderne har tidligere givet dem en identitet, man kalder hinanden brødre, og det er en tryk base, lige indtil man træder ved siden af. Hos en del af dem, vi snakker med, er der blinde vinkler, som vi ikke kan afdække fuldt ud, fordi de ikke vil sladre – heller ikke til en psykolog med tavshedspligt, siger Maria Baatz Olsen.

Tænk over, at du qua dit arbejde som psykolog i tilbuddet får viden, som nogle måske mener, du ikke skal have?

– Jeg var meget optaget af det i starten – det er jeg ikke så meget mere. Det er rigtig vigtigt, at vi har det tætte samarbejde med politiet – også for mig, fordi de tit er med til at aflive, om der er noget i en sag, fordi de har så god en kontakt til banderne, som de har. Jeg oplever jo, at politiet fx i sager med tilfældige ofre er i stand til at sige, at de skal holde op med at presse vedkommende, og at banderne faktisk lytter til det.

Det mentale spiller en rolle

Det er endnu sparsomt med resultater i projektet, men helt overordnet viser Sheehan Disability Scale, som psykologerne laver med de ofre, vidner og pårørende, der får et samtaleforløb, at det

oplevede ubehag falder, funktionsniveauet stiger, og at de i højere grad er tilbage i hverdagslivet, når behandlingen afsluttes.

Kim Juul Larsen, leder af Psykologteamet i Odense Kommune, er ikke i tvivl om, at det mentale har en betydning, når problemer med bandemiljøet skal løses.

– Der har tidligere været meget lidt fokus på, at det mentale spiller en rolle i bandekriminaliteten. Med dette tilbud har man anerkendt, at det mentale helbred har en betydning for, hvad vi bliver rodet ud i i livet, og når vi skal rodes ud af det igen. Selv om det er klart for os psykologer, at det hænger sådan sammen, så er det nyt, at man tænker det ind. Jeg synes, det er ret godt gået, at vi er nået dertil, hvor vi faktisk tænker over, at der kan være en sammenhæng mellem, at der fx sidder to krigstraumatiserede forældre i en lejlighed i Vollsmose, og at det lige præcis er deres barn, der ryger ud i bandekriminalitet. Vi ved, at deres børn kan være sekundært traumatiserede og have det svært. Der synes jeg, vi har taget et vigtigt skridt, siger Kim Juul Larsen. ●

Fakta om tilbuddet:

- Tilbuddet blev etableret i juni 2018 og løber i første omgang til udgangen af 2019.
- Målgruppen er voksne, børn og unge, der bor i Odense og er ofre, vidner eller pårørende til bandekriminalitet. Det gratis og anonyme tilbud har ingen aldersgrænse og henvender sig til:
- Ofre, der har været udsat for fysisk og/eller psykisk vold, trusler eller afpresning i forbindelse med bandekriminalitet og bandemiljø.
- Vidner til fysisk og/eller psykisk vold, trusler eller afpresning i forbindelse med bandekriminalitet. Ydermere kan det at være vidne i en retssag være belastende, og her kan der være behov for hjælp
- Pårørende til en person, som er involveret i bandekriminalitet eller bandemiljø.
- Indsatsen er organisatorisk forankret i Psykologteamet, som yder gratis psykologhjælp til unge mellem 13-30 år i psykisk mistrivsel i Odense Kommune. Forankringen her betyder, at man kan sparre om komplekse sager, udnytte ressourcer optimalt og optimere medarbejdernes sikkerhed.
- Fordeling af målgrupper i tilbuddet (juni 2019):
  - Ofre 58 %.
  - Vidner 17 %.
  - Pårørende 25 %.